

A betegséggel kapcsolatos nézetek, reprezentációk

Összeállította: dr. Pék Győző

Forrás: Csabai-Molnár: Egészség, betegség, gyógyítás
Medicina

Laikus teóriák az egészségről és annak elvesztéséről

A stressz, az életkor és a betegség összefüggéseivel kapcsolatos laikus nézetek

A címkézés hatása a tünetészlelésre:

a szimmetria-szabály

Meyer és munkatársai (1985) vizsgálata. melynek során a vizsgálati személyek **80%** - a egyetértett azzal, hogy a magas vérnyomás aszimptomatikus.

Azonban ugyanebben a csoportban szintén **80%(!)** vélte úgy, hogy bizonyos tüneteik vérnyomás emelkedésnek tulajdoníthatók.

A személyek elfogadták ugyan az orvosi nézetet, hogy a magas vérnyomás – a korai szakaszban – nem okoz tüneteket, azonban saját magukra ezt nem alkalmazták.

A **betegség-séma** olyan elkülönült, jelentésselileg integrált kognitív struktúra, ami magában foglalja:

1. a fiziológiai és pszichológiai funkciók kapcsolódását.

2. az **érzések, tünetek** clustereit,

3. a sémát alkotó elemek egymással való kapcsolatáról vallott naiv teóriát,

4. a korrektív lépések explicit vagy implicit leírását.

A szociális reprezentáció fogalmát Serge

Moscovici francia szociálpszichológus vezette be.

Durkheim „kollektív reprezentáció” – fogalmából kiindulva, ami a társadalmi nézetrendszerek (vallás, tudomány) leírásával foglalkozik (Durkheim. 1898, 1978).

Moscovici szerint a szociális reprezentáció a mindennapi életben zajló interperszonális kommunikáció során létrejövő nézetek, álláspontok és magyarázatok, a tradicionális társadalmak mítoszainak és nézetrendszerének megfelelője, ahogy az **emberek közös valósága** megjelenik gondolkodási tartalmaikban

A szociális reprezentációk a „*társas mikrokozmoszban*”, munkahelyeken.

Éttermekben, kávézóokban, üzletekben és egyebütt jönnek létre, ahol az emberek találkoznak- Kialakulásuk után azonban a reprezentációk „**saját életüket kezdik élni**”, körbejárnak, vonzzák és taszítják, befolyásolják egymást és új reprezentációknak adnak életet, míg a régiek eltűnnek

Claudine Herzlich

A betegség mint *ellenség*

mint *nyereség*

mint *veszteség*

mint *büntetés*

Claudine Herzlich

A betegség mint *ellenség*

mint *nyereség*

mint *veszteség*

mint *büntetés*

Az észlelt kontroll típusai

- 1.) viselkedéses,
- 2.) kognitív,
- 3.) döntési,
- 4.) információs.
- 5.) retrospektív és
- 6.) másodlagos

kontroll

A kontroll helye

Rotter, 1954

Belső és külső kontrollról beszélünk.

Reakciók a kontroll csökkenésekor

Információkeresés

Megnövekedett stressz

Ellenállás

Saját magunk indukálta kontroll veszteség

A kontroll észlelésének potenciálisan negatív következményei

A kontroll *illúziója* (Langer, 1975),

A világ igazságosságába vetett hit.
(Rokeach, 1973, 1979).

Martin Luther King 1968

Az 1337 amerikai közül, akiknek azt a kérdést tették fel, hogy

„Amikor a gyilkosság hírért hallotta .mit érzett?

- (1) dühöt,
- (2) szomorúságot,
- (3) szégyent,
- (4) félelmet,
- (5) ő hozta magára a bajt”,

426-an, azaz a válaszadók egyharmada válaszolta azt, hogy **„ő hozta magára a bajt”**.

A tanult tehetetlenség

A tanult tehetetlenség kialakulásának
kísérletes bizonyítékai

Kondicionálás!

Kísérleteik során **kutyáknak adtak
kellemetlen, de fizikai károsodással nem
járó áramütéseket, melyeket fényjelzéssel
társítottak.**

A kutyák semmilyen módon nem tudták
elkerülni az áramütést.

A kísérlet **második szakaszában** azt kellett megtanulni az állatoknak, hogy egy ketrecben, ami középen egy fallal két részre volt osztva, **a fal átugrásával elkerüljék az áramütést.**

Az áramütést mindig fényfelvillanás jelezte. A kutyák a ketrec bármely részében kaphattak áramütést, azonban a fal árugrásával mindig „kikapcsolhatták” azt.

A kísérlet korábbi fázisában részt nem vett kutyák gyorsan megtanulták az áramütés elkerülésének a módját a korábban mozdulatlan – **kontrollvesztett** – helyzetben kondicionált kutyák **erre nem voltak képesek,**

Létrejött tehát **egyfajta kondicionált válasz: a kutyák „megtanulták”, hogy viselkedésüknek nincs hatása a dolgok kimenetelére,**
nem képesek kontrollálni a helyzetet, így tehetetlenségbe, reménytelenségbe süppedtek.

Seligman ezt a válaszmintázatot nevezte el **tanult tehetetlenségnek.**

A tehetetlenség kialakulását elősegítő tényezők

Általánosságban, a nagy számok törvényének figyelembevételével elmondható, hogy **a társadalomban magasabb státust elfoglaló személyekre az ellenállás,**

míg az alacsonyabb státusúakra (pl. gyerekekre, idősekre, szegényekre) a tehetetlenség jellemző.

A tehetetlenség és a depresszió összefüggései

A tanult tehetetlenség következményei

George Engel azon hat éven át tartó követéses vizsgálat:

170 beteg hirtelen, valószínűsíthetően pszichológiai okok által kiváltott halálának körülményeit elemzi (1971)

A kiváltó okok és körülmények nyolc kategóriája közül öt a tehetetlenséget is magában foglalja:

- Szeretett személy összeomlása vagy halála
- Akut gyász
- Szeretett személy elvesztésével kapcsolatos fenyegetés
- Gyász vagy halál évfordulója
- Státusz- vagy önértékelés-vesztés